

HUKUK DEVRİMİNİN NEDENLERİ

Prof. Dr. COŞKUN ÜÇÖK

Sayın Dinleyiciler

Bugünkü konuşmanın konusu olarak hukuk devriminin nedenlerini seçmiş bulunuyorum. Aslında cumhuriyetten sonra Atatürk devrimleri dediğimiz devrimleri bir tek devrime indirgemek bence olanak içinde. O da lâikliğin kabulü. Zaten hukuk devrimine baktığımız zaman da aynı şeyi görüyoruz: Hukukta lâikleşme. Hepimiz biliyoruz, 1926 yılında ceza Kanununu İtalya'dan, Ticaret Kanununu Almanya'dan, Medenî Kanunu ve Borçlar Kanununu İsviçre'den ve Hukuk Yargılama Usulü Kanununu da yine İsviçre'nin bir kantonu olan Nöşatel'den aldık. Ancak, bunların içinde yeni olan, devrim niteliği taşıyan yalnız Medenî Kanundur. Çünkü daha önce diğer saydığım alanlarda, Osmanlı İmparatorluğu zamanında da, yabancı hukuk, resepsiyon yoluyla alınmış bulunuyordu. Biraz sonra onlara ayrıca değineceğim. Şöyle diyebiliriz: Aslında hukuk devrimi 1839 Tanzimat hareketiyle başlamıştır. Daha o zaman neden buna gereksinme duyulmuştur? Ve neden o zaman Avrupa hukuku alınmağa başlanmıştır? Bunu anlayabilmek için de daha önceki dönemde Osmanlı Hukukunun durumu neydi? Onu bilmek gerekir. Osmanlılarda İslâm Hukuku uygulanıyordu. İslâm Hukukunun kapsamadığı, yetişmediği alanlarda da Örfi Hukuk denilen ve padişahlar tarafından konulan kurallar uygulanmaktaydı. Ancak hemen söyleyeyim ki, bu örf ve adet hukukuyla karıştırılmamak gerekir. Örfi Hukuk doğrudan doğruya şer'i hukukun karşıtı olarak kullanılmıştır. Örf ve adet hukuku olarak değil, şeriatın kapsamadığı hukuk olarak kullanılmıştır.

Gene Tanzimattaki gelişmeyi anlayabilmek için İslâm Hukukunun yapısına da bir parça bakmak gerektiği kanısındayım. Hele dinleyicilerin arasında genç yaşta olanların çokluğunu görünce.

Hız. Muhammed, İslâm dinini bildirirken, yayarken, aynı zamanda bir de devlet, bir Arap devleti kurdu ve bu devletin kurallarını da beraber getirdi. Şöyle ki, İslâm Hukukunun asıl buyrukları

olan Kur'ân ve Hadis'te özel hukuk kuralları oldukça geniş bir şekilde yer aldığı halde devletle, daha geniş bir anlamda anayasayla ilgili hükümler yoktu. Bunlar sonradan alınmıştır. Bu söylediklerimden de anlaşılıyor ki, İslâm Hukukunun iki ana kaynağı var. Biri Kur'andır, ikincisi ise, Hz. Muhammed'in sözlerini, yaptıklarını bize bildiren hadislerdir. Bu iki kaynağa aslı kaynaklar deniyor.

Bundan sonra gelen iki kaynağa da fer'i kaynaklar deniyor. Yani ana kaynağa bağlı kaynaklar. Bunlar da İcmâ' ve kıyastır.

İslâm Hukuku kısa zamanda gelişti. Ve göçebelikten yerleşikliğe geçen bir ulusun hukuku haline geldi. Araplar genel olarak Arabistan yarımadasında yaşayan Bedevî denilen göçebelereydi. Ancak, İslâmiyetin başdöndürücü bir surette bütün Orta Doğu'ya, Kuzey Afrika'ya ve Hindistan ve Orta - Asya içlerine doğru ilerlemesi sonucu Araplar buralara gittiler ve gittikleri yerlerde yerleştiler. Böylece, gelişme çağı içinde İslâm Hukuku göçebelikten yerleşikliğe geçen bir ulusun hukuku haline geldi. Türkler de Müslüman olduklarında göçbeydiler, tıpkı Araplar gibi. Dinle birlikte hukuku da aldılar ve kendileri de yerleşik duruma geçtiler. Böyle aynı sosyal süreç içinden geçen iki ulus, aynı hukuku almış oldular. Şimdi İslâm Hukukunun gelişmesi nasıl oldu? Ona da kısaca bakmak istiyorum.

İslâm Hukukunda önceleri bir hukuk sorunuyla karşılaşıldığı zaman Kur'ana bırakılıyordu. Bir ayet var mı, yok mu? Bu ayet bulunursa uygulanıyordu. Yoksa, o zaman hadis'e bakılıyordu. Eğer uygulanabilecek bir hadis varsa, o hadis uygulanıyordu. Eğer yoksa, ne Kur'anda ayet, ne de hadis'te hüküm yoksa, o zaman ne yapılacağı tartışma konusu oldu ve bundan da mezhepler dediğimiz hukuk okulları doğdu. Bu mezhepler üzerinde uzun durmak istemiyorum; ancak sonunda sünnî mezhepler dediğimiz mezheplerin dördü de akla müracaat edip kıyas yoluyla bir sonuç çıkarmayı kabul etmek zorunda kaldılar. Kur'anda yok, hadis'te yok. Ortada çözülmesi gereken bir sorun var. O zaman kıyas yoluyla buna en yakın ayet veya hadis hangisiyse onu bulup madem orada öyle, burada da böyle olması gerekir kıyaslamasıyla sonucu çıkarmaya çalıştılar ve buna da "ictihad" dendi. Ancak bugün nasıl memleketimizin içlerine kadar yayılmış olan mahkemelerimiz aynı kanunun aynı maddesini başka başka yorumlıyor ve başka başka kararlar veriyorlarsa, hatta Yargıtay'ın başka başka daireleri de çoğu kez birbirine uymayan

bu kararları da onaylıyorsa, yorumdan dolayı, yani aynı ayetin veya aynı hadîs'in çeşitli yorumlarından dolayı çeşitli sonuçlar çıkartıldı veya her müctehid bir başka ayeti, veya bir başka hadisi, dayanak olarak aldı, neticede birbirinden ayrı, çoğu kez birbirine zıt içtihatlar ortaya çıktı. Her İçtihat, bir ayete veya hadîs'e dayanmış ve usulüne uygun oluşturulmuşsa yürürlükte sayılır. Bu, Mecelle'ye de sonradan bir kural olarak girdi: "İçtihad ile içtihad nakzedilmez". Yani bir içtihad diğer içtihadı ortadan kaldırmaz; içtihadların tümü yürürlüktedir. Bir örnek vermek isterim: Vakıf müessesesi İslâm Hukukunda çok geniş bir yer tutmaktadır. Fakat ne Kur'an'da vakıfla ilgili ayet vardır, ne hadiste vakıfla ilgili bir hüküm vardır. Ancak, peygamberin Fedek arazisini kendi ailesi için ayırmış olmasına dayanılacaktır ki, bütün vakıfla ilgili hükümler çıkartılmıştır. Şimdi aynı mezhep içinde, örneğin Ebu Hanîfe'nin kurmuş olduğu Hanefi mezhebi içinde acaba bir kimse vakıf yaptığında bu vakıftan cayabilir mi? sorunu çıkmıştır ortaya. İmam-ı Azam Ebu Hanife diyor ki, vakıf yapan, eski deyişle vâkif her zaman vakfından cayabilir; yani vakfı yaptı yirmi yıl sonra pişman oldu; cayabilir. Ebu Hanife'nin öğrencisi İmam Ebu Yusuf diyor ki: Vakıf yapanın bir defa ağzından vakfettim sözü çıktı mı? bir daha cayamaz; tam tersi. Yine Ebu Hanife'nin ikinci ünlü öğrencisi İmam Muhammed Hasan ul-Şeybânî de diyor ki: Eğer vakfedilen şey mütevellîye teslim edilmemişse vâkif cayabilir, teslim edilmişse cayamaz. Yani, ak, kara ve gri, üçü de yürürlükte. Ve İslâm Hukuku'nun özelliği mahkemeye müracaat ettiğinizde, kadiye gittiğinizde, "ben felân imamın felân içtihadına göre hareket ettim dediniz mi kadı ona uymak mecburiyetindedir; çünkü demin de söyledim, "İçtihadla, içtihad ortadan kalkmaz". Bu, şu sonucu doğurmuştur, İslâm Hukuku tedvin edilememiştir, yeni deyişle derginleştirilememiştir. Hangisini yazacaksınız. Süt kardeşle evlenilemez. Evet, Kur'an süt kardeşle evlenmeyiniz diyor; açık; ama süt kardeş kimdir? Süt kardeşlik ne zaman meydana gelir? İçtihatlar başlıyor. Bir damla almışsa gelebilir, hayır beş damla almışsa gelebilir, hayır bir doyumluk almışsa gelebilir, üç ay süreyle almışsa gelebilir, iki yaşına kadar almışsa meydana gelebilir, yedi yaşına kadar almışsa meydana gelebilir veya kaç yaşında olursa olsun almışsa gelebilir, hepsi yürürlükte. Hepsi içtihatdır. Bir içtihat diğerini yürürlükten kaldırmıyor. Farzediniz ki, siz bunlardan birini aldınız, madde haline getirdiniz yazdınız. Ama mahkmeye giedip de ben felân iç-

hada göre hareket ettim. Bu benim süt kardeşim sayılmaz onun için evlendim dedi miydi, o evliliği bozmak artık mümkün olamaz. Onun içindir ki Tanzimattan sonra Mecelle hazırlandığında, Mecelle'nin içinde, sanıldığına aksine, aile hukuku miras hukuku yer almamıştır; çünkü koyamamışlardır içine. Hangisini koyacaklar, hangi hükmü koyacaklar? Ne bileyim nikâhta Ebu Hanîfe'ye göre bir erkek, iki kadının tanıklığıyla nikâh olur. İmam Şâfiî'ye göre muhakkak yalnız erkek bulunması gerek. Hangisini yazacaksınız? Memlekette hem Şâfiî var, hem de hanefî var. Hele o zaman Mâlikisi de var, Hanbelisi de var. İşte bunun içindir ki XIX. yüzyıldaki çabalara rağmen İslâm Hukuku'nun özellikle aile ve mirasla ilgili hükümleri tedvin edilememiştir. Yoksa Mecelle gibi bir eseri meydana getiren Ahmet Cevdet Paşa, tabiidir ki, aileyi ve mirası da gayet güzel tedvin edebilirdi.

Şimdi tekrar Osmanlı İmparatorluğuna dönelim. Osmanlı İmparatorluğunda işte bu içtihatlarla meydana getirilmiş olan İslâm Hukuku uygulanmaktaydı; kapsadığı alan içinde. Kapsamadığı alanda ise örfî hukuk denilen hukuk yürürlükteydi. Ancak, İslâm Hukuku müslimlerle gayr-ı müslimleri eşit tutmuyordu, özellikle vergi alanında. Bunun sonucu olarak Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan hıristiyanlar, özellikle Avrupa çağ değiştirip de Yeniçağın da sonlarına yaklaştığı sıralarda kendilerine eşit muamele yapılmamasından şikâyete başlamışlardı. Ve bizim sınırlarımız içinde yaşayan gayr-ı müslimlerin büyük çoğunluğu da Ortadoks Hıristiyan: Rum menler, Bulgarlar, Sırlar, Arnavutların bir kısmı ve bütün bugün Rum dediğimiz Yunanlılar; hepsi bunların Ortodoks. Osmanlı İmparatorluğunun sınırları içine girmemiş bir tek Ortodoks devleti vardı: Rusya. Ve Rusya da XVIII. yüzyılda büyük devlet olduğunu dünyaya tanıtmıştı. Bir tek Ortodoks bağımsız devlet var, bunun dışındaki bütün Ortodokslar ise Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayanlardı. Onun içindir ki, Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan Ortodokslar üzerinde Rusya koruma iddialarına başladı. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu kendi tabasının hukukuyla da ilgilenmiyordu. Gayet tuhaf bir durumdur: Bir Ermeni, doğuyor, ölüyor, evleniyor, boşanıyor, miras bırakıyor, miras alıyor, Osmanlı devletinin bundan haberi yoktu. Çünkü, bütün bu işleri kendi kiliselerine bırakmıştı. Ermeni, Ermeni - Gregoriyen Kilisesinde, Ortodoks, Ortodoks kilisesinde evleniyor, boşanıyor, doğuyor, mirasını

bölüştürüyor, Osmanlı İmparatorluğunun hiçbirinden haberi yok. Onlarda, kiliselerde sicil var. Evlenme, boşanma, doğum, ölüm sicilleri. Onlar hiç olmazsa kiliselerinde tescil ediliyorlar. Osmanlı Devletinin diğer tabası, Müslüman tabası ki büyük çoğunluğu da Türkler teşkil ediyordu son zamanda. Onların ölümünden, doğumundan evlenmesinden, boşanmasından da devlet haberdar değildi. Çünkü, kendi aralarında evlenirler, boşanırlar; ancak miras davası meydana çıkarsa kadiya giderler, yani demek istediğim şu: Osmanlı Devletinde yaşayan gayr-ı müslim tabayı merkeze, devlete bağlayan bir hukuki bağ da mevcut değil. Ve biz istiyorduk ki, bunlar yine bu Osmanlı camiası içinde yaşamağa devam etsinler.

1774 Küçük Kaynarca barışıyla Ruslar, Osmanlı sınırları içinde yaşayan tüm Ortodokslar üzerinde koruyuculuk hakkı elde ettiler ve bu koruyuculuk hakkını kullanarak Osmanlı İmparatorluğunun iç işlerine özellikle Ortodokslarla ilgili işlemlerine müdahale etmeğe başladılar. Bunun üzerinedir ki, özellikle, İngiltere, sonra Fransa Osmanlı İmparatorluğunda hukuk alanında bir şeyler yapılmasını ve Rusların elinden bu kozun yani bu müdahale kozunun alınmasını istemişlerdir. Tanzimatın ilânının nedeni budur. Yoksa şimdi bazıların savladığı gibi değil; iki grup var: Bir grup diyor ki, efendim çok kuvvetli devlettik biz Osmanlı devleti olarak, şeriatı terkedersek o zaman yıkılacağımızı anladılar, onun için bizi İngilizler, Fransızlar zorladılar. Tanzimatı ilân edin de neticede zayıflayın, biz de sizi yutalım.

Bir başka grup da, daha doğrusu adıyla söyleyelim. Bu ilk söylediğimiz sağcılar; şimdi söyleyeceğimi de solcular söylüyorlar. Onlar da diyorlar ki, İngiltere 1838 de bir ticaret anlaşması imza etti, bu ticaret anlaşmasından daha iyi faydalanabilmek için Osmanlı İmparatorluğunu Tanzimat'ı ilâna mecbur etti. Halbuki ikisi de değil; çünkü, Osmanlı İmparatorluğu zaten yıkılma sınırına gelmiş bulunuyor. Şeriatı terk etmemişti daha, fakat, değil dış düşmanlara, iç düşmanlara bile karşı çıkamıyordu. Netekim, Mısır'da ayaklanan valisine, karşı Rusya'dan yardım istemiş, daha önce de Mora'da ayaklanan Rumlara karşı aynı Mısır Valisinden yardım görmüştü. İmparatorluğun merkezden uzak bütün bölgeleri kaynaşma halindeydiler: Vidin'de Pazvantoglu, Irak'ta Müntefikler, Yemen zaten aldığımız günden beri isyan halinde. Mısır'da Mehmet Ali Paşa, Epir'de Tepedelendi Ali Paşa kaynaşma halinde. O halde birinci iddia

doğru değil. İkinci iddiaya gelince o da doğru değil; çünkü, İngilizlerin elinde kapitülasyonlar var. Vermişiz kapitülasyonları. Şöyle diyorlar: Tanzimat'ı ilân ettirip gayr-i müslümlere eşit haklar tanıtırtıp böylece Türkiye'deki gayr-i müslim tüccar aracılığıyla ticaret mukavelesinin hükümlerini daha kolay yürütmek. Hiç ihtiyaçları yok buna. Çünkü istedikleri anda o gayri müslimi kendi tabiyetlerine alırlar, o şahıs kapitülasyonlardan da faydalanmağa başlar. Asıl amaç Ortodoksları himaye etme kozunu Rusya'nın elinden almaktır. Artık Rusya demesin, bak gayr-i müslim Ortodokslara burada eşit muamele yapılmıyor; bunun için onların koruyuculuğu tek bağımsız, büyük devlet olan Ortodoks Rusya'ya düşer. Bunun içindir ki, zaten hemen Boğazlar meselesi ortaya çıkmıştır (1841). Hünkâr İskeleyi aulaşmasından sonra bize Tanzimat Fermanını ilân ettirmişlerdir ki, bundan böyle Rusya Ortodoksları koruyuculuk iddiasında bulunmasın, Osmanlı İmparatorluğunun sebebi felâketi oldu deniyor Tanzimat'ın ilânı. Ne dendi Tanzimatta? Üstü kapalı olarak, dolaylı olarak müslimle, gayr-i müslimin eşit olduğu söylendi. O da açık olarak değil. Ceza davaları bundan böyle aleni olacak. Kimse yargılanmadan idam edilmeyecek; hüküm giymeyecek dendi. Askerlik usule bağlanacak, vergiler bir usul dairesinde ve âdilâne alınacak dendi. Bunlar niye sebep-i felâketi oluyor Osmanlı İmparatorluğunun? Bunu anlamak mümkün değildir.

Tanzimat'ın hemen arkasından Avrupa'dan kanunlar alınmaya başlandı. Neden alındı? Demin açıkladım; İslâm Hukukunun içtihatlarına dayandığını genellikle. Ancak, üçüncü Hicrî yüzyılda içtihad donduruldu. Bundan böyle içtihad yapılamaz dendi ve şu neden ortaya atıldı; dendi ki: içtihat ya bir ayete ya bir hadise dayanacaktır. Artık bütün ayetlerin her türlü insan aklının varacağı yorumu yapılmıştır. Bütün hadislerin de her türlü yorumu yapılmış ve o yorumlara göre de içtihatlar çıkmıştır; neticelere varılmıştır. Bundan böyle ayrı, yeni bir yorum yapıp da o dayanaktan başka sonuç çıkartmak olanağı yoktur ve böylece donduruldu İslâm Hukuku. Avrupa çağ değiştirdi. Yani hukuk müesseseleri, sosyal müesseseler değişti. İslâm Hukuku üçüncü Hicrî yüzyıldan beri olduğu gibi duruyor. Şimdi şunu söyleyim, örneğin bugün, anonim şirketsiz, kommandit şirketsiz, limited şirketsiz bir ticaret hayatı düşünmek mümkün mü? Değil. Hepsi İslâm Hukukunda mekruhtur. Faiz?. Bugün kredisiz, faizsiz bir ticaret hayatı düşünmek, ekonomik hayat düşünmek müm-

kün mü? Değil. O da mekruh! Sigorta Haram! Bugün sigorta ettirmeden bir eşyayı bir yere nakletmek mümkün mü? Tabii, eşyadan maksadım, ticari emtia. O halde ne yapacaksınız. Ya çağdaş ekonomik hayatın içine gireceksiniz, ve o zaman da onun hukuk kurallarını alıp kabul edeceksiniz veya dışında kalacaksınız. Geri kalmışlığınız büsbütün artacak. Onun içindir ki Avrupa'dan kanunlar alınmağa başlanmıştır.

İlk alınan kanun ceza kanunudur. Neden? Çünkü, İslâm Hukukunda cezalar ya belliydi, sayılabiliyordu parmakla veya suçlar ve cezalar kurala bağlanmamıştı. Yani şimdi ceza hukukunun tek ve ilk temel kuralı olan "kanunsuz suç ve ceza olmaz" kuralı İslâm Hukukunda parmakla sayılan suç ve cezalar dışında geçersizdi. Ve o parmakla sayılan cezaların da uygulanması artık imkânsız hale gelmişti. Onun içindir ki, daha Tanzimat'tan çok önce, daha XVI. yüzyılda yapılmış olan Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna aykırı hükümlerin padişah tarafından kabul edilmiş olduğunu görüyoruz. Örneğin diyor ki, "Bir kimse at çaldıkta elini kesmeli olmaya" Şu kadar sopa atılıp şu kadar akçe ceza alına. Halbuki, İslâm hukukuna göre elini kesmek gerekir. Kaldırıyor. Onun içindir ki ilk ihtiyaç kendini ceza alanında gösterdi; hemen 1840 da, yani Tanzimat'ın ilânından bir yıl sonra ilk ceza kanunumuz çıktı. Bu yetişmedi, yedi sene sonra yeni bir ceza kanunu, ondan sonra 1858 de bir üçüncü ceza kanunu Fransa'dan alındı. Arkasından Deniz Ticareti Kanunu alındı ve nihayet 1879 da, tarihin üzerinde lütfen durunuz ceza yargılama usulü kanunu yine Fransa'dan alındı. Şunun için diyorum lütfen üzerinde durunuz: 1879, II. Abdülhamid'in saltanatının üçüncü yılıdır. Kim almış, Abdülhamid kendisi almış, şimdi gericilerin şeriate bağlı olduğu için, şeriatın hiç ayrılmadığı için göklere çıkardıkları Abdülhamit, kendisi Fransa'dan Ceza Yargılama Usulü Kanunu'nu aynen tercüme ettirerek almış ve İslâm Hukukunda hiç rastlanmayan savcılık müessesesini beraber getirtmiş, Osmanlı mahkemelerine oturtmuş. Yalnız bu değil, tabii o zaman kanun hükmünde kararname veya nizamname adı altında kararname çıkıyordu; bakacak olursak bunların tümünün Fransa'dan alındığını görüyoruz. Örneğin, 1876 da yine Abdülhamit zamanında kabul edilen ilk anayasamız da Prusya'dan alınmıştır. 1850 tarihli Prusya anayasasından, ufak bazı değişikliklerle alınmıştır. Demek istediğim şudur ki, 1839'da başlayan ve bu Avrupa'dan alınma kanunların uygulanmasıyla gelişen durum

1923 Cumhuriyetin ilânına kadar devam etti ama İslâm Hukuku da bazı alanlarda muhafaza edildi. Özellikle aile hukukunda, mirasta devam etti. 1926'da yapılan Hukuk Devrimi dediğimiz devrimle aslında bir tek yenilik getirilmişti o da Medeni Kanunun kabulüdür. Yoksa Fransız Ceza Kanunu yerine İtalya Ceza Kanunu geçmiş, Fransız Ticaret Kanunu yerine Alman Ticaret Kanunu geçmiş. Yine Fransız usul kanunları yerine de, Ceza usulünde Almanya'nın-ki, Hukuk usulünde de, İsviçre'nin Nöşatel kanunu geçmiştir. Bunun dışında yalnız Medeni Kanun, devrim olarak karşımıza çıkıyor; çünkü artık XX. yüzyılın başında anayasa kabul edildikten, insanlara eşit hak tanıldıktan sonra, kadını erkeğin yarısı sayan bir hukuku uygulamak mümkün değildi. Mirasta kadın erkeğin yarısı, tanıklıkta kadın erkeğin yarısı. İki kadın bir erkek yerine geçiyor. Bir yandan kanun önünde insanlar eşittir, diyeceksiniz, öbür taraftan kadın olduğu için mirasta yarım alacak. Tanıklığa çağrıldığı zaman tek kadın işe yaramıyacak, iki kadın olacak ki bir erkek yerine geçsin. Bu mümkün değildir, ayrıca demin söylediğim Osmanlı Hukukunun uygulandığı dönemde tab'a ile devlet yönetimi arasındaki hukuksal bağın yokluğu da giderilmek gerekiyordu; çünkü medeni kanunumuzu kabul edinceye kadar gene ülkemizdeki gayri müslimler, kendi dinsel tapınaklarında evleniyorlar, boşanıyorlar, miraslarını dağıtıyorlardı. Hatta elimizde vesika var, yeni çok yeni zamana ait, yani XX. yüzyılın başlarına. Bir gayri müslimin şahadet etmesi için yemin etmesi gerekiyor. Şer'îye mahkemesinden o adamın mezhebi'nin mümessilliğine mektup yazılıyor, deniyor ki, filân şahıs mahkememizde şahitlik yapacaktır, yemin etmesi gerekiyor, mübaşirle birlikte kendisini gönderiyoruz sizin kilisenize. Orada yemin etsin, yemin ettiğine dair zabıt tutup bize gönderin ve o mektupla gitmiştir adam oraya. Altına, huzurumuzda yemin etmiştir, diye şerh verilmiştir, onunla gelmiş bizim mahkememizde artık yemin etmeden tanıklığını yapabilmiştir; yani Cumhuriyetin ilânına kadar gayri müslim, yönetime bir hukukî bağla bağlanmamıştı. Bunu da bağlamak gerekiyordu. Onun içindir ki, bu kanunlar kabul edilmek mecburiyeti hasıl oldu.

Bir de son zamanlarda şu çıkıyor ortaya: Efendim, bünyemize uygun mu, değil mi? Ben daha Türkiye'nin hukukî bünyesini tespit eden kimseye rastlayamadım. Bilmiyoruz Türkiye'nin hukukî bünyesi nedir? Sonra kanunlar hukukî bünyeye uygun olsun diye yapılmaz.

Bünye kanunlara uydurulsun diye yapılır. Yani kanun, rahmetli hocamız Sabri Şakir Ansay'ın deyimiyle ileriye aydınlatan otomobil farları gibidir. Geriyi aydınlatmak için değil, ileriye aydınlatmak ve toplumu oraya götürmek için yapılır. Ve diyorlar ki, efendim, bakın Japonya'ya bizim gibi mi yaptı. Japonya geleneklerine örfüne, âdetine bağlı kaldı da onun için böyle gelişti. Bu da tabii kulaktan dolma. Açın bakın Japonya'ya, Ceza Kanunu, Medeuî Kanun, Ceza Yargılama Kanunu, hepsini Almanya'dan almış 1889 da. Anayasası tabii şimdiki anayasası değil, İkinci Cihan Savaşından sonraki anayasası değil, ilk kabul ettiği ve II. Cihan Savaşı sonuna kadar uyguladığı anayasası, tıpkı bizim birinci anayasamız gibi aynı kaynaktan: 1850 tarihli Prusya anayasasından gelme. Onlar almışlar uygulamışlar, uygulayabilmişler, biz almışız uygulayamamışız. Aradaki fark o. Yoksa onların örf ve adetlerine uygun olmasından değil, Türkiye'nin hukuki bünyesine göre yapacak olsaydık medenî kanunumuza ne diyecektik. Evlenme madde 1. Evlenmek isteyen erkek, kızı kaçıtır. Madde 2. Eğer kaçırmazsa bir başlık öder. Bu başlığın ödenmemesi halinde kızın babası mahkemeye müracaat ederek icra yoluyla başlığı talep edebilir ve bunun gibi. Hukukî bünyemiz bu. Biz bunu mu saptamak istiyoruz. yoksa toplumumuzu çağdaş ve uygar bir düzeye mi çıkartmak istiyoruz? Onu gözönüne almak gerekti. Atatürk'ün yaptığı da bundan başka bir şey değildi ve böylelikle bütün devletin uyruklarını ilk defa olarak hukukî bağla yönetime, Devlete bağlayabildi. Bugün Ermenisi, Rum'u Süryani'si artık kilisesinde mi evleniyor, yoksa evlenme memurunun karşısında mı evleniyor?

Miras davasıyla karşı karşıya geldiği zaman gidip kendi kilisesinde yahut Yahudi ise havrasında mı çözdürüyor sorununu? Yoksa bizim Asliye Hukuk mahkemesine gidip orada mı davasını görürüyor? Ancak Cumhuriyet'ten sonradır ki, yurtdaşlarımızdan din bağıyla veya soy bağıyla bize bağlı olmayanlar tam bir hukukî bağla devlete bağlanmışlardır. Bu bile büyük başarıdır.

Sözlerimi burada bitiriyorum efendim, soracak bir şeyiniz varsa hazırım.

